

Forside

Bacheloroppgave

Studieprogram: Sosiologi

Opptaksår: 2019

Er oppgaven konfidensiell? (skriv X)   NEI: X JA: _____

Kan oppgaven benyttes til undervisningsformål (anonymt)? JA: X NEI: _____

Forfatter(e)

Studentnr (6 sifre)	Navn:
255823	Morten Bredal
255866	Kai Espen Drescher

Oppgavens tittel:

En global pandemi: En analyse av krisekommunikasjonen til Angela Merkel og Erna Solberg i mars 2020

A global pandemic: An analysis of the crisis communication of Angela Merkel and Erna Solberg in March 2020

Veileder: Anders Vassenden

**En global pandemi:
En analyse av krisekommunikasjonen til Angela Merkel og Erna Solberg i mars 2020**

**Bacheloroppgave i Sosiologi
Våren 2022**

Sammendrag

I denne studien skal vi se på likheter og forskjeller i krisekommunikasjonen til Angela Merkel og Erna Solberg under begynnelsen av koronapandemien. Vi har utført en dokumentanalyse av taler, pressekonferanser og en podkast, i en utvalgt periode i mars 2020. Vi brukte den franske pragmatiske sosiologien som teori for å undersøke hvordan Merkel og Solberg rettferdiggjør sine argumenter, og sammenligner om det er forskjeller i måten de gjør det på. Vår studie konkluderer med at Solberg fremstår som mer optimistisk og viser en større tillit til befolkningen. Merkel fremstår som mer alvorlig, og går i større grad i detaljnivå når hun skal begrunne sine valg. Tolket gjennom fransk pragmatisk sosiologi, så anvendes i mange tilfeller verdiorden likt, der argumentene er like. Der regjeringsledere argumenterer forskjellig, blir også bruk av verdiorden forskjellig. Avslutningsvis ser vi på hvordan regjeringslederne bruker ordet solidaritet i sine taler, og hvordan Solberg bruker begrepet dugnadsånd. Vår konklusjon er at Merkel bruker ordet "solidaritet" for å gjøre noen av de samme argumentene der Solberg bruker ordet "dugnad". Vi mener at dette viser at begge regjeringslederne hadde likheter i måten de oppfordret til samhold.

Abstract

In this study, we will look at the similarities and differences in the crisis communication of Angela Merkel and Erna Solberg during the beginning of the corona pandemic. We have conducted a document analysis of speeches, press conferences and a podcast, in a selected time frame in March 2020. We used French pragmatic sociology as a theoretical framework to research how Merkel and Solberg justify their arguments, and examine differences in their argumentation. Our study concludes that Solberg appears more optimistic and shows greater levels of trust to the population. Merkel appears to be more authoritative and goes into greater detail when she has to justify her policies. Interpreted through French pragmatic sociology, we find that the use of orders of worth is similar, as long as the arguments are similar. Where government leaders argue differently, the use of the order of worth is also applied differently. Finally, we look at how the heads of government use the word solidarity in their speeches, and how Solberg uses the term "dugnadsånd". Our conclusion is that Merkel uses the word solidarity to make some of the same arguments where Solberg uses the word "dugnad". We believe that this shows that both heads of government had similarities in the way they called for unity.

Innholdsfortegnelse

1. INTRODUKSJON	2
1.1 PROBLEMSTILLING	3
1.2 LESERVEILEDNING	3
1.3 KORONAPANDEMIEN.....	4
2. METODE.....	5
3. TEORI.....	10
3.1 KRISER OG KRISEKOMMUNIKASJON	10
3.2 FRANSK PRAGMATISME	11
3.2.1 <i>Kritikk av fransk pragmatisme</i>	14
3.3 KRISER OG SOLIDARITET	14
4. FUNN OG ANALYSE	16
4.1 MENINGSSKAPING UNDER BEGYNNELSEN AV PANDEMIEN	16
4.2 SKAPE EN SITUASJONSVURDERING	17
4.3 PRESENTERE OG RETTFERDIGGJØRE TILTAK	20
4.4 ET OVERBEVISENDE NARRATIV	24
4.4.1 <i>Solidaritet</i>	26
4.4.2 <i>Angela Merkels solidaritetsbegrep</i>	27
4.4.3 <i>Erna Solbergs solidaritetsbegrep</i>	29
4.4.4 <i>Erna Solbergs dugnadsbegrep</i>	30
5. KONKLUSJON.....	32
REFERANSELISTE.....	34

1. Introduksjon

Tidlig i 2020 spredte koronaviruset (SARS-CoV-2) seg fra Kina til resten av verden. Det tok ikke lang tid før land over hele verden innså at denne sykdommen kunne utgjøre en fare. I mars 2020 begynte Europa på alvor å se på svært inngrepene tiltak for å begrense smitten. Det er lett å se at denne situasjonen kan beskrives som en krise, og en krise krever at statsledere og politikere kommuniserer faren denne krisen utgjør til befolkningen. Denne krisekommunikasjonen har som formål å få aktører til å tilpasse sin atferd, basert på informasjonen som kommuniseres i krisen (Engen, 2016, s. 325).

Vi skal studere hvordan regjeringslederne i Tyskland og Norge valgte å utføre krisekommunikasjon, og bruker fransk pragmatisk sosiologi som teoretisk rammeverk. Vi ønsker å bidra til forskning innenfor sosiologi, men også samfunnssikkerhet. Dette kan være relevant for både politikere og beredskapsstater ettersom det er viktig med rett kommunikasjon i kriser. Samtidig vil den komparative forskningen gi oss en større forståelse av mulige forskjeller i retorikk og diskurs i hvert av landene.

Hovedmålet til denne oppgaven er å analysere retorikken som ble brukt i krisekommunikasjonen fra regjeringslederne Angela Merkel og Erna Solberg i mars 2020. Videre skal vi se på likheter og forskjeller i denne kommunikasjonen, og se på hvorfor disse regjeringslederne tok i bruk ulike argumenter for å rettferdiggjøre tiltak og berolige sine befolkninger. Begrepet solidaritet dukket opp i talene til hver av regjeringslederne, og i Norge ble også begrepene “dugnad” og “dugnadsånd” brukt. Vi skal se nærmere på bruken av solidaritetsbegrepet i retorikken til hver av talerne. Teorien om fransk pragmatisme er utviklet av Luc Boltanski og Laurent Thévenot. De hevder at i såkalte kritiske øyeblikk, vil individer peke til allmenngyldige rettferdiggjøringsrepertoarer, kalt verdiordener, for å rettferdiggjøre sine argumenter. Konflikten løses ved å oppnå en ekvivalens i konfrontasjonen, der hver av aktørene kan slutte seg til en løsning (Boltanski & Thévenot, 1999). Vi mener dette teoretiske perspektivet kan være et nyttig redskap i å analysere krisekommunikasjon.

1.1 Problemstilling

Hvilke likheter og forskjeller finnes i krisekommunikasjonen til norske og tyske regjeringsledere under begynnelsen av koronapandemien i mars 2020?

Vi har valgt tre forskningsspørsmål (herav fsp) som vi bruker i vår analyse for å besvare problemstillingen:

Fsp 1: Hvilke sentrale argumenter bruker Merkel og Solberg i sine taler?

Fsp 2: Tolket gjennom fransk pragmatismens verdiordener, hvordan rettferdiggjør Merkel og Solberg sine argumenter?

Fsp 3: Hvilke likheter og forskjeller finner vi i måten Merkel og Solberg omtaler solidaritet i sine taler?

1.2 Leserveiledning

Vi skal starte med å gi en kort gjennomgang av koronapandemien i det relevante tidsperspektivet vi har valgt. Deretter skal vi forklare vår metode og fremgangsmåte. Her skal vi greie ut om vår bruk av dokumentanalyse, og innsamling av data. Videre skal vi i vårt teorikapittel gå inn på de ulike teoriene og litteraturen vi har brukt. Vi starter med å definere pandemien som en krise, og forklarer videre teorier rundt krisekommunikasjon. For å analysere krisekommunikasjonen til regjeringslederne, har vi som nevnt valgt å bruke fransk pragmatisme som teoretisk rammeverk. Vi vil i teoridelen forklare grunntrekkene til denne teorien, og kritikken som rettes mot den. Deretter ser vi på begrepene solidaritet og dugnadsånd i henhold til kriser. Her ser vi på to artikler av Kneuer og Wallaschek (2022), og Nilsen og Skarpenes (2020). Begge handler om hvordan henholdsvis Merkel og Solberg tok i bruk disse begrepene i sine taler, under starten av pandemien i mars 2020.

Vår analysedel starter med å presentere Boin et al. (2016) sin teori om meningsskaping under kriser. Vi har laget vår egen tredelte modell som er basert på teorien om meningsskaping av

Boin et al. (2016). Denne er delt inn i: (1) skape en situasjonsvurdering, (2) presentere og rettferdiggjøre tiltak, og (3) et overbevisende narrativ. Vi vil stegvis gå gjennom denne modellen og bruke utdrag fra talene til Merkel og Solberg i analysen. Avslutningsvis vil vi sammenligne bruken av begrepet solidaritet, og legge til Solbergs bruk av begrepet dugnadsånd. Konklusjonen vil presentere våre funn og besvare både problemstilling og forsknings spørsmål.

1.3 Koronapandemien

Covid-19 er en sykdom forårsaket av viruset SARS-Cov-2 (Severe Acute Respiratory Syndrom Coronavirus 2) (herav koronaviruset). Siden mars 2020 har Verdens helseorganisasjon (WHO) erklært sykdomsutbruddet som en pandemi (World Health Organization, 2020). Helsetilsynet bruker i dag ordet «koronapandemien» når de beskriver pandemien i sin helhet (Helsetilsynet, 2022).

Sent i desember 2019 ble det oppdaget flere tilfeller av lungebetennelse i den kinesiske byen Wuhan. Kinesiske myndigheter opplyste i januar 2020 at et nytt koronavirus var årsaken til disse sykdomstilfellene (World Health Organization, 2020).

I Norge ble det første smittetilfellet oppdaget 26. februar 2020. Noen uker etterpå ble det påvist smitte hos personer som ikke hadde oppholdt seg i utlandet, som bekreftet at det var lokal smitte i Norge (Folkehelseinstituttet, 2020). Det første dødsfallet i Norge av covid-19 ble rapportert 12. mars 2020 (Statsministerens kontor, 2020c). Samme dag innførte regjeringen flere tiltak for å begrense smittespredningen. Blant annet ble barnehager, skoler og utdanningsinstitusjoner stengt. Kultur- og idrettsarrangement ble avlyst, og ulike virksomheter som frisørsalonger måtte stenge. Det kom også en oppfordring til bruk av hjemmekontor og en anbefaling om å unngå unødvendige reiser (Statsministerens kontor, 2020b).

I Tyskland ble det første smittetilfellet dokumentert 27. januar 2020, i delstaten Bayern. Noen uker senere ble situasjonen mer alvorlig. Føderale myndigheter sa at det å holde smitten utenfor Tyskland ville være ekstremt vanskelig, hvis ikke umulig. Samtidig satt individuelle

forbundsstater inn ytterligere tiltak for å bremse smittespredningen. Utover mars 2020 ble flere strenge tiltak iverksatt, og Tyskland opplevde pandemiens første store nedstengning (Bundesgesundheitsministerium, 2022).

I denne oppgaven skal vi ikke gå dypt inn i de politiske forskjellene mellom Tyskland og Norge. Likevel ønsker vi å legge til at når det kommer til implementering av smitteverntiltak og nedstengninger, kunne man se noen klare forskjeller mellom Norge og Tyskland. Siden Norge er en enhetsstat, kan staten overstyre lokalstyre når det skal sette inn tiltak (Christensen et al., 2021, s. 179). Derimot er Tyskland en føderal stat, som er delt inn i forbundsstater. Den føderale staten og Kansler Merkel måtte i flere tilfeller oppfordre ministerpresidentene (regjeringslederne i delstatene) i de ulike forbundsstatene om å innføre kollektive tiltak. Vi ser at hun presiserer dette i hennes 11. mars tale: *“Vi skal i morgen ha et ministerpresidentmøte. Vi må handle på en avtalt måte på de statlige nivåene, lik i enhver lik situasjon, uavhengig av hvilket forbundsland situasjonen befinner seg i* (Bundesregierung, 2020a). Tyskland kunne ikke tvinge forbundslandene til å følge tiltak på samme måte som den norske stat kunne gjøre med sine fylker og kommuner.

2. Metode

Vi skal i dette kapitlet gjøre rede for hva slags type studie vi har gjort, og hvordan vår fremgangsmåte har blitt utformet. Vår oppgave er en dokumentanalyse. I en dokumentanalyse er dokumenter kilden man bruker i datainnsamlingen. Dokumentene blir systematisk gjennomgått for å finne informasjonen som er relevant til å finne ut mer om forholdene man skal studere (Grønmo, 2004, s. 187).

Vi visste tidlig at vi ønsket å jobbe med krisekommunikasjon, taler gitt av regjeringslederne i Norge og Tyskland, fransk pragmatisme og koronapandemien. Etter en samtale med veileder i november 2021, fikk vi samlet noen tanker angående oppgavens omfang og mulige problemstillinger. Her fikk vi presentert Ann Christin Eklund Nilsen og Ove Skarpenes' artikkel *Coping with COVID-19. Dugnad: a case of the moral premise of the Norwegian welfare state*. Artikkelen ble publisert tidlig i juli 2020 og tar for seg “dugnadsånd” som den norske formen for samhold og solidaritet. Nilsen og Skarpenes (2020) bruker kvalitative data

angående sosiale trender i Norge og fransk pragmatismens verdiorden, i kombinasjon med taler gitt av Erna Solberg i starten av pandemien. Vi bruker artikkelen både som en empirisk forankring til liknende forskning som det vi selv utfører, men også som et grunnlag for å sammenligne den norske dugnadsånden med liknende fenomener i Tyskland.

Videre søkte vi etter litteratur som kunne være relevant til vår studie. Litteraturvalget vårt ble gjort på bakgrunn av relevante søk i biblioteksdatabasene *Oria* og *Google Scholar*. Vi brukte også litteratur fra tidligere kurs og artikler som vi fikk tilsendt fra vår veileder. I både *Oria* og *Google Scholar* fant vi ingen studier som omhandlet nøyaktig det vi ønsket å forske på. Dette var på tross av at vi hadde inkludert både norsk, tysk- og engelskspråklige tekster i våre søk. Vi fant derimot en artikkel som tok i bruk fransk pragmatisme på en interessant måte, og som vi tenkte at kunne være relevant for oss. Artikkelen fra Skilling og Tregidga (2019), *Accounting for the “working poor”: analysing the living wage debate in Aotearoa New Zealand* omhandler argumentasjon og tar i bruk fransk pragmatismens verdiordener. Etter å ha gått gjennom referansene i artikkelen fant vi enda mer relevant teori fra Wagner (1999) og Anisette og Trivedi (2013). Etersom vi har hatt kurs som omhandlet fransk pragmatisme visste vi at Luc Boltanski og Laurent Thévenots bok *De la justification* (1991/2006) (på engelsk i 2006) ville bli en sentral del av studiet vårt. Vi fant også nyere og mer oppdatert forskning om fransk pragmatisme og dens verdiordener fra Boltanski og Thevenot, men også andre forskere som Claudette Lafaye, Bruno Latour, og Michael Moody.

Under studiet vårt har vi kontinuerlig vært på utkikk etter nylig publiserte artikler på *Oria* og *Google Scholar* som kunne være relevante for oss. Vi så etter studier som omhandlet Angela Merkels krisekommunikasjon i starten av koronapandemien. I løpet av oppgaveskrivingen fant vi artikkelen fra Marianne Kneuer og Stefan Wallascheck (2022): *Framing COVID-19: Public Leadership and Crisis Communication By Chancellor Angela Merkel During the Pandemic in 2020*. Artikkelen ble publisert 10. mars 2022 og bruker deler av det samme data- og teoriutvalget som vi også har tatt i bruk. Den største forskjellen mellom vårt datasett og deres, er at Kneuer og Wallascheck (2022) har et datasett som går over en betydelig lengre tidsperiode. Datasettet deres går fra 9. mars til 14 juli, og de har inndelt sine funn etter uker (s. 9). Vi tar derfor i bruk deres data fra perioden 9. til 22. mars. Etersom denne tidsperioden er lengre enn vårt datagrunnlag bruker vi ikke deres funn til en direkte sammenligning, men som bakgrunnsinformasjon. Både denne artikkelen og Nilsen og Skarpenes (2020) hevder at

regjeringslederen de presenterer, skilte seg ut i sin krisekommunikasjon under pandemien. Vi tar stilling til disse synspunktene når vi besvarer våre forskningsspørsmål.

I januar og februar 2022, begynte vi å lete etter datamateriell fra de to regjeringslederne. Vi fant videoklipp av ulike pressekonferanser på Youtube, og fant deretter transkripsjonene av disse pressekonferansene på de respektive regjeringenes nettsider. For Norge var dette *regjeringen.no*. For Tyskland var dette *bundeskanzler.de* og *bundesregierung.de*. Tidsrommet vi valgte var 8. til 18. mars 2020. Denne perioden var svært hektisk for begge regjeringslederne og flere offentlige uttalelser ble gitt i dette tidsrommet, enn i tilsvarende perioder over de neste månedene (Regjeringen, 2022; Kneuer & Wallascheck, 2022). Først fokuserte vi kun på taler, men for å danne et mer helhetlig bilde av tidsperioden tok vi etter hvert også i bruk introduksjoner til pressekonferanser og Merkels ukentlige podkast.

Vi avgrensner problemstillingen ved å se på totalt 14 dokumenter, som består av taler, introduksjoner til pressekonferanser og en podkast: seks av Merkel og åtte av Solberg. Totalt var dette omtrentlig 16 400 ord. Mange av pressekonferansene ble filmet og lengden til regjeringsledernes introduksjonstaler varierte fra omtrentlig 5 til 15 minutter. Vi valgte derimot å bare se på transkripsjonene av disse talene, og tar ikke hensyn til de små avvikene man kan finne ved å se på videoene.

Vi skal kun se på retorikken til regjeringslederne og tar ikke stilling til andre politikere eller eksperter som var til stede under talene. I tillegg vil vi begrense analysen til innledningstalene i pressekonferansene og ikke til resten av selve konferansen. Dermed vil ikke spørsmål fra pressen og eventuelle svar fra regjeringslederne bli tatt med. Vi tar heller ikke med publikumsreaksjoner på talene, meningsmålinger eller kronikker i media. Dette kan gjøre at vi ikke får med oss all informasjon som ble formidlet direkte eller indirekte av regjeringslederne. Flere av hovedforskjellene som angår hvilke momenter Merkel og Solberg tar stilling til, kan ha blitt besvart ved å eksempelvis inkludere hele pressekonferanser i vårt datasett. Vi begrunner dette valget med at vi avgrensner oss kun til retorikken til hver av regjeringslederne, og ikke dialogen som oppstår med andre tilstedeværende.

Et potensielt problem ved vår metode, er vårt valg av utdrag fra dokumentene. Halvorsen (2008) forklarer at ved en slik "sitat-plukk-metode" i analysen, så kan leseren ikke vite om sitatene man har valgt er representative for resten av datamateriale (s. 211). Dette er generelt

en innvending man kan rette mot delanalyser, der man fokuserer seg på visse kategorier eller utdrag av et datamateriale. Løsningen kan være å gjøre en overordnet helhetsanalyse av data man bruker, slik at utdragene blir mest mulig relevante og representative (Halvorsen, 2008, s. 211). Vi har sett på dokumentene i en avgrenset ramme ved å bare fokusere på Solberg og Merkels uttalelser, og tar ikke med for eksempel spørreundersøkingen i pressekonferansene, eller uttalelser fra andre statsråder. Det kan argumenteres for at vi ikke har gjort en tilstrekkelig helhetsanalyse og dette kan åpne opp for mulige feilkilder i vårt arbeid.

Etttersom en av oss kommer fra Tyskland ble det naturlig at vedkommende oversatte de tyske talene til norsk. Vi anser derfor kvaliteten på oversettelsen som svært høy. Noen ord og kontekstuelle endringer har blitt gjort for å gjenspeile den samme betydningen på norsk, som på tysk. Dette har blitt gjort på bakgrunn av kulturelle, politiske og språkmessige forskjeller mellom landene, som vår oversetter har kunnskap nok om til å ta stilling til.

For å analysere data valgte vi først å gå gjennom de utvalgte talene individuelt. Vi så etter argumenter som begrunnet nedstengningen og forskjeller i hva de to regjeringslederne valgt å tale om. Videre så vi på hvordan disse argumentene ble begrunnet ved hjelp av teorien om fransk pragmatisme. Vi så spesifikt på hvilke verdiordener som ble brukt. Deretter sammenlignet vi våre notater, og kom til enighet om hvilke argument som ble brukt, og hvilken verdiorden det kan underordnes til. Etter hvert fant vi sammen flere utdrag i talene, der Merkel og Solberg snakker om det samme temaet, eller har det samme budskapet. Et godt eksempel på dette er 18. mars talene til både Merkel og Solberg. 18. mars 2020 holdt Angela Merkel en tale til folket som ble sendt på TV. Formatet har sjeldent før blitt brukt av en kansler og viste at dette var en veldig spesiell anledning (Kneuer & Wallaschek, 2022, s. 18). Samme dag holdt Erna Solberg også en tale til folket. Formatet var lignende både i stil og innhold. Begge regjeringslederne så direkte i kameraet og talte uavbrutt i ca. 10 minutter. På dette stadiet av pandemien var Tyskland og Norge i omtrent samme situasjon. På bakgrunn av dette mener vi at disse to talene er særlig godt egnet til sammenligning.

Vår studie tok først i bruk fransk pragmatisme som grunn teori. Etter samtaler mellom oss og veileder fant vi ut at vi skulle strukturere oppgaven rundt Merkel og Solbergs krisekommunikasjon, ettersom det er temaet som vi studerer. Vi tok i bruk meningsskapning, som er en av Boin et al. (2016) sine fem kritiske oppgaver for strategisk kriseledelse. Dette

dannet et felles og likt utgangspunkt for krisehåndteringen til regjeringslederne. Dette ble gjort for å forenkle de ulike strategiene som landene benytter seg av i kriser.

Fransk pragmatisme har som mål å analysere hvordan to eller flere parter kommer til enighet gjennom norm og lovbasert argumentasjon. Vi har sett på arbeidet til Skilling og Tregidga (2019) og Thevenot et al. (2000), der politiske argumenter har blitt analysert ved hjelp av fransk pragmatisme. Det som gjør vår studie annerledes enn arbeidet til de nevnte forfatterne, er at vi ikke ser på en politisk debatt mellom to parter. I stedetfor analyserer vi krisekommunikasjonen til Merkel og Solberg hver for seg, og sammenligner dem.

For at det skal være mulig å trekke konklusjoner i våre sammenligninger må vi i praksis gjøre opp for flere av de tekniske forskjellene mellom landene. Disse omfatter deres størrelse, økonomi, språk, politiske situasjon og globale innflytelse. Dette vil alltid utgjøre forskjeller som det ikke er like enkelt å ta høyde for og dette gjør at en absolutt sammenlikning i praksis blir umulig. Vi har heller ikke adressert disse direkte i vårt prosjekt. Vi ser på hva regjeringslederne sier, og ikke direkte på konsekvensene av krisehåndteringen deres.

Vi mener at litteraturvalget vårt er godt begrunnet, og vi har i stor grad tatt i bruk teorier og forskere som er anerkjente innenfor de feltene vårt studie omhandler. På de punktene hvor vi har tatt i bruk nyere og mindre etterprøvd forskning har vi valgt å ta i bruk flere kilder. Vi mener også at kvaliteten på våre data er svært høy og etter å ha sammenliknet vår datainnsamlingsmetode med andre liknende prosjekter, har vi sett flere tydelige likheter. Vi har vært tydelige og bevisst på våre svakheter under hele prosjektet, og prøvd å adressere dem hvor det har vist seg å være nødvendig. Etterprøvbarheten til vår studie anser vi som høy ettersom vår inndeling tillater enkelte teorier å bli skiftet ut, vår data er lett tilgjengelige og vi har vært åpne om våre begrensninger.

3. Teori

3.1 Kriser og krisekommunikasjon

Ifølge Olsen og Mathiesen (2019) er en vanlig definisjon av kriser: *“en alvorlig trussel mot strukturer, verdier og normer, der variabler som tidspress og usikkerhet tvinger aktører til å ta kritiske beslutninger”* (s. 71). Ut ifra denne definisjonen kan vi lett argumentere for at koronapandemien er en krise. Under en nasjonal krise vil regjeringsledere gå inn som kriseledere. Derimot stemmer velgere sjeldent på politikere basert på om de er gode kriseledere eller ikke. For politiske ledere er det å oppfylle denne rollen en kritisk del av jobben, og det er viktig å fremstå troverdig overfor velgerne og media (Boin et al., 2016, s. 168-169).

Engen et al. (2016) forklarer hvordan offentlig krisekommunikasjon skiller seg fra annen offentlig kommunikasjon på flere punkter. Det er særlig viktig å formidle et presist budskap på en forståelig måte slik at de berørte partene kan tilpasse seg på best mulig vis. Ansvarsforhold må klargjøres tidlig og det må informeres om hva som gjøres for å begrense omfanget av krisen. Det er vanskelig å forhindre spredningen av både intendert og ikke-intendert desinformasjon. Den økende bruken av sosiale medier som nyhetskilde gjør at kriseledere i større grad må ta hensyn til og peke på, både feilinformasjon og misforståelser (s. 324-327).

Krisekommunikasjon skal kunne kommuniseres til alle typer mennesker. Dette innebærer at avsender er nødt til å tale på en måte som gjør budskapet sitt allment forståelig (Engen et al., 2016, s. 323-325). Boin et al. (2016) peker på meningsskaping under kriser som en sentral del av krisekommunikasjon. De definerer meningsskaping som et forsøk på å redusere usikkerheten i befolkningen og politikken, og i tillegg inspirere til troverdighet i kriselederne, ved å sette sammen et overbevisende narrativ (s. 79). Dette innebærer at aktøren vet hvordan vedkommende kan appellere til allmenngyldige prinsipper og moralske argument, slik at uenigheten blir løst og publikum slutter seg opp mot kriselederen. Det er nettopp dette som Boltanski og Thévenot ville forske på i sin pragmatiske sosiologi (Wagner, 1999, s. 342-343).

Det er denne typen argumentasjon og overbevisning som vi mener gjør at fransk pragmatisk sosiologi er et godt verktøy for å analyse krisekommunikasjon.

3.2 Fransk pragmatisme

Den fransk pragmatiske sosiologien (herav FPS) ble utviklet av Luc Boltanski og Laurent Thévenot. Begge har jobbet med den kjente franske sosiologen Pierre Bourdieu. Boltanski og Thévenot hadde en felles interesse for sosiale aktørers evne til klassifisering og moralsk vurdering. Resultatet av denne felles interessen førte til boken *De la justification* i 1991 (engelsk oversettelse *On Justification*, 2006) (Blok, 2013, s. 534). Boken sees på som det viktigste bidraget til opprettelsen av fransk pragmatisme (Blok, 2013, s. 530).

Boltanski og Thevenot prøvde å skape en sosiologi der rettferdiggjøring og aktørens kritiske kapasitet ble analysert på en mer riktig måte (Wagner, 1999, s. 342). Tidligere hadde denne blitt redusert ned til og forklart som blant annet falsk bevissthet, vond tro eller individuell nyttemaksimering. For å kunne rettferdiggjøre egne handlinger eller kritisere andres burde sosiologien heller “*appellere til kollektive legitime verdsettingsformer (eller verdiordener/ rettferdiggjøringsrepertoarer) i kulturen*” (Skarpenes & Hestholm, 2007, s. 73). Disse gir i motsetning til tradisjonelle objektivistiske sosiologiske teorier ikke sosiologien monopol på å kunne reflektere eller avsløre skjulte maktstrukturer. Dette er mulig ettersom verdiordenene ikke er skjulte slik de eksempelvis er i Bourdieus sosiologi, som igjen gir sosiologien enerett på reflektert kritikk (Skarpenes & Hestholm, 2007, s. 73).

For å kunne analysere sosiale situasjoner hvor en aktør befinner seg i et kritisk øyeblikk tar Boltanski og Thévenot (1999) i bruk frasen *moments critiques* (kritiske øyeblikk). Boltanski og Thévenot hevder at aktører som befinner seg i kritiske øyeblikk som konfliktløsning, kritikk eller legitimeringspraksiser alltid vil vise til allmenngyldige kulturelle normer og regler (s. 359-360). Videre utdyper Boltanski og Thévenot (1999) at for å kunne argumentere for kritiske øyeblikk er det nødvendig at aktørene opererer med en personlig refleksivitet. Denne personlige refleksiviteten utgjør aktørens kritiske kapasitet, og gjør det mulig å kunne reflektere over egne verdier, oppfatninger og erfaringer (s. 359-360). Aktørene må derfor

være rasjonelle samtidig som de innehar evnen til å stille seg kritiske til sine egne tanker og verdier.

En krise som koronapandemien vil defineres som et kritisk øyeblikk. Dette er på grunn av at en nasjonal krisesituasjon ofte kun kan løses dersom borgerne kommer til en kollektiv enighet om hvordan dette skal gjøres. Det vil alltid oppstå usikkerhet og konflikt, samtidig som kriselederne må rettfærdiggjøre sine beslutninger og tåle kritikk mot disse. Kriselederne må være effektive i sin offentlige og politiske krisekommunikasjon hvis de skal bli hørt på, trodd på og rådene deres skal bli fulgt (Boin et al., 2016, s. 18). Vi argumenterer for at i denne kommunikasjonen er det viktig å vise til allmenngyldige prinsipper, nøyaktig for å fremstå troverdig og overbevisende. På bakgrunn av dette mener vi at FPS kan være et nyttig verktøy for å analysere krisekommunikasjon.

FPS er mindre fokusert på sammenhengen mellom individet og sosiale strukturer. I stedet for er den opptatt av situasjonen. Variabler man ser på er situasjonens begrensninger og muligheter, enigheten og konfliktnivå, situasjonens materielle utstyring og overgangen til andre situasjoner (Blok, 2013, s. 530). Vassenden og Mangset (2022) viser til at den metodologiske situasjonismen ser på situasjoner som den relevante metodologiske enheten. Man antar at situasjonen er en tilstand som ikke kan forutsies ved å vite aktørens egenskaper. Vi kan bruke Goffmans sitat om at man ikke studerer mennesker i øyeblikk, men *“Rather moments and their men”* (Goffman, [1967]1982:3, sitert i Vassenden & Mangset, 2022, s. 15). Dette skiller seg for eksempel fra Parsons sosiologi om internaliserte normer, eller Bourdieu og hans teori om *“habitus”*, der aktørens atferd i stor grad er forhåndsbestemt av dens klassebakgrunn (Vassenden & Mangset, 2022, s. 15).

Skilling og Tregidga (2019) peker på at denne typen pragmatisk sosiologi anvendes i situasjoner der det oppstår uenighet. FPS prøver å forklare hvordan aktører kan komme til enighet og harmoni, til tross for at det sosiale livet er fullt av situasjoner der aktører er fragmenterte og uenige. Boltanski og Thévenot mener på bakgrunn av dette at det er verdiordenene som regulerer det sosiale livet (Patriotta et al., 2011, sitert i Skilling & Tregidga, 2019, s. 2036).

I alt er det åtte verdiordener som hver har sine egne standarder av evaluering for arrangement, objekter og aktører. Opprinnelig presenterte Boltanski og Thévenot seks verdiordener i deres

bok *De la justification* (1991/2006). I etterkant av deres felles forskning har begge forfatterne laget en ny verdiorden hver. Thévenot legger til en grønn verdiorden som fokuserer på miljø og økologi. Denne gjør det eksempelvis mulig å argumentere på bakgrunn av at noe er miljøvennlig (Thévenot et al., 2000, s. 25). Boltanski utviklet en prosjektbasert verdiorden som har som mål å kunne argumentere for områder hvor både tekniske og sosiale begrunnelser blir tatt med i betraktning (Haugseth, 2014, s. 443-447). Hver av verdiordenene har særegne regler og standarder (Skilling & Tregidga, 2019, s. 2036). I analysen vår vil vi bruke dem slik de er forklart i tabell 1.1. Ettersom de seks originale verdiordenene er både mer testet og mer relevante i forhold til vår studie, vil vi ikke ta i bruk de to nye verdiordenene i vår analyse.

Tabell 1.1 Oversikt over de seks originale verdiordenene i fransk pragmatisme.

	Markedets verdiorden	Den industrielle verdiorden	Den sivile verdiordenen	Den hjemlige verdiordenen	Inspirasjonens verdiorden	Verdiordenen for berømmelse
Evalueringsmåte (verdi)	Pris, kostnad	Teknisk effektivitet	Kollektiv velferd	Aktelse, omdømme	Nåde, kreativitet	Berømthet, berømmelse
Test (kvalifisering)	Markedets konkurransevne	Kompetanse, pålitelighet, planlegging	Likeverd og solidaritet	Troverdighet	Lidenskap, entusiasme	Popularitet, publikum, anerkjennelse
Form av relevante bevis	Monetære	Målbare: kriterier, statistikk	Formell, offisiell	Muntlig, eksemplarisk, personlig berettiget	Følelsesmessig involvering og uttrykk	Tegn, symboler
Kvalifiserte objekter	Fritt sirkulerende markedsvare eller tjenester	Infrastruktur, prosjekt, teknisk objekt, metode, plan	Regler og forskrifter, grunnleggende rettigheter, velferdspolitik	Patrimonium, lokalitet, arv	Følelsesmessig investert kropp eller gjenstand: det subline	Skilt, media
Kvalifiserte mennesker	Kunde, forbruker, kjøpmann, selger	Ingeniør, profesjonell, erfaren	Likeverdige borgere, solidariske fagforeninger	Autoritet	Kreativt vesen	Kjendis
Tidsdannelse	Kortsiktig, fleksibelt	Langsiktig planlagt fremtid	Flerårig	Vanlig fortid	Eskatologisk, revolusjonerende, visjonært øyeblikk	Mote, trend
Romdannelse	Globalisering	Evne til å definere noe matematisk	Løsrivelse	Lokal, proksimal forankring	Tilstedeværelse	Kommunikasjonsnettverk

Adaptert fra Thévenot et al. (2000) og oversatt fra engelsk

3.2.1 Kritikk av fransk pragmatisme

Kritikken mot fransk pragmatisme har kommet fra flere hold. Skilling og Tregidga (2019) peker på at teorien har en manglende analyse av maktforhold, og at aktører kan ha skjulte motiver i sine forklaringer. Videre hevder de at fransk pragmatisme skal motbevise den sentrale tanken i kritisk teori om at konflikter bare finner sted på bakgrunn av makt, svindel eller løgn. Det blir istedenfor hevdet at konflikter kan verken reduseres til egoistisk interesse eller en “*anarchic [...] dialogue of the deaf*” (Boltanski & Thévenot, 2006, s. 13, sitert i Skilling & Tregidga, 2019, s. 2038). Teorien til Boltanski og Thévenot utspiller seg i en hypotetisk situasjon der to eller flere aktører bare er opptatt av å finne sannheten for å løse en konflikt (Skilling og Tregidga, 2019, s. 2038).

Bénatouïl (1999) kritiserer fransk pragmatismens verdiordener, og etterspør dens manglende fokus på intellektuell og politisk historie. Verdiordenene sin legitimitet endres når situasjonen som de blir fortolket i, endrer seg i forhold til deres tidsepoker, territorium, nasjonalitet eller bruk av ulike sosiale grupper. Det samme gjelder for hyppigheten og vektlegging av den enkelte verdiorden. Dette er faktorer som ofte er tilknyttet konflikter i sosiale situasjoner, eller konflikter mellom ulike sosiale grupper eller institusjoner (Bénatouïl, 1999, s. 390). Dersom FPS i sin helhet har som mål å finne artikuleringer av ulike typer handling, i ulike situasjoner, må den åpne opp for å ta stilling til å redusere en type handling til en annen. Dette er eksempelvis ikke mulig ved hjelp av fransk pragmatismens verdiordener og gjør det derfor umulig å ta stilling til relasjoner eller hierarki (Bénatouïl, 1999, s. 383).

3.3 Kriser og solidaritet

I en krise vil politiske ledere oppfordre til samhold i befolkningen. En politisk leder prøver gjerne å fremkalle solidaritet slik at mennesker viser samhold til både fremmede og medlemmer av gruppen de selv tilhører. Det blir viktig at befolkningen viser solidaritet med de som er hardest rammet av krisen (Kneuer & Wallaschek, 2022, s. 6).

Kneuer et al. (2021) bruker Andrea Sangiovannis teoretisk tilnærming om solidaritet. Denne definisjonen definerer solidaritetsbegrepet på en måte som gjør det mulig å integrere aktør, kommunikasjon og diskurs. Sangiovanni sier at personer handler i solidaritet når de deler et

mål for å overkomme vanskelige utfordringer. Aktørene må forstå hva det felles målet er, samtidig som de er villige til å påta seg store personlige kostnader, og aksepterer en felles skjebne (Kneuer et al., 2021, s. 6).

Kneuer og Wallaschek (2022) hevder at Angela Merkel skilte seg ut som regjeringsleder, i hennes krisekommunikasjon tidlig i pandemien. Storbritannias statsminister Boris Johnson, Frankrikes president Emmanuel Macron og den amerikanske presidenten Donald Trump, brukte en nærmest “krigersk” retorikk i sine taler til folket. Viruset ble beskrevet som en fremmed fiende, som måtte bli slått ned ved at hele samfunnet mobiliserte seg. Merkel derimot hadde en retorikk som fokuserte på solidaritet (Kneuer og Wallaschek, 2022, s. 1-2).

Solberg sin retorikk for å skape samhold har også fått oppmerksomhet av forskere. Nilsen og Skarpenes (2020) analyserer begrepet dugnad og hvilken rolle det spilte under begynnelsen av pandemien. I dag blir ordet “dugnad” brukt til å beskrive flere typer arbeid, eksempler på dette kan være å rydde et fellesområde på en lekeplass i et boligstrøk, eller male og reparere et fellesareal (s. 263-264). Artikkelen analyserer krisekommunikasjonen til Erna Solberg. Forfatterne argumenterer for at dugnad er en del av det moralske repertoaret til den sosialt ansvarlige borgeren (Nilsen & Skarpenes, 2020, s. 262).

Videre peker Nilsen og Skarpenes (2020) på forskning av Sigrid Hungnes. Hun har sett på hvordan begrepet dugnad har blitt brukt av politikere under kriser som finanskrisen i 2008 og flyktningkrisen i 2015. Hungnes hevder at ordet blir brukt for å fremkalle ansvaret folk føler under en dugnad, og bruke denne følelsen i en annen sammenheng. Artikkelen konkluderer med at denne bruken av “dugnad” og “dugnadsånd” av politiske ledere førte til at borgerne så seg forstått med restriksjoner, for å bremse smitten av koronaviruset (Nilsen & Skarpenes, 2020, s. 270).

4. Funn og analyse

4.1 Meningsskaping under begynnelsen av pandemien

Med inspirasjon fra Kneuer og Wallaschek (2022) skal vi se på meningsskaping under kriser når vi analyserer krisekommunikasjonen til Merkel og Solberg. Teorien om meningsskaping er hentet fra Boin et al. (2016) sin modell om de fem kritiske oppgaver i strategisk kriseledelse (s. 15). For å gjøre sammenligningen mest mulig korrekt, skal vi dele opp meningsskaping i tre deler. Disse tre delene er basert på Boin et al. (2016) sin beskrivelse av meningsskappingsprosessen:

(1) Skape en situasjonsvurdering - Boin et al. (2016) hevder at det er forventet av ledere i en krise, at de reduserer usikkerheten i befolkningen ved å besvare spørsmål om krisen som: *“what is going on, why is it happening, and what needs to be done”* (s. 17).

(2) Presentere og rettferdiggjøre tiltak – Når lederne har skapt en situasjonsvurdering og gjort strategiske valg av politiske tiltak, må de få andre til å akseptere denne definisjonen av situasjonen. Hvis de feiler med dette, så vil ikke lederens tiltak bli forstått eller respektert, og andre aktører vil prøve å dominere meningsskappingsprosessen under krisen (Boin et al., 2016, s. 17).

(3) Skape et overbevisende narrativ - En sentral del av meningsskaping er å inspirere til troverdighet i kriselederen ved å bygge et overbevisende narrativ. Det er viktig at denne historien forklarer hva krisen handler om og hva som er konsekvensene, samtidig som den må representere virkeligheten, gi gode råd, vise empati og tilføre selvtillit til kriseresponsen (Boin et al., 2016, s. 17). Boin et al. (2016) tar eksempel ved president George W. Bush, som hadde en effektiv krisekommunikasjon i etterkant av terrorangrepene den 11. september og skapte et overbevisende narrativ, men feilet å gjøre det samme i etterkant av orkanen Katrina (s. 79).

4.2 Skape en situasjonsvurdering

Vi starter med å se på deler av begynnelsen på 18. mars talene til både Merkel og Solberg. Disse talene var ment for hele befolkningen. Dermed var det å skape en situasjonsvurdering svært viktig. Videre skal vi se på andre taler der en situasjonsvurdering blir skapt.

Angela Merkel:

Kjære medborgere,

Koronaviruset forandrer våre liv i vårt land dramatisk akkurat nå. Vår forestilling av normalitet, av det offentlige liv, av sosialt samvær, alt dette blir satt på prøve som aldri før.

Millioner av dere kan ikke gå på jobb, deres barn kan ikke gå på skole eller barnehage, teatre og kinoer og butikker er stengt, og tyngst av alt: vi mangler møtene, noe som vi vanligvis tar for gitt. Så klart er hver av oss i en slik situasjon full av spørsmål og full av bekymringer, om hva som skjer fremover.

Jeg tror fast på at vi kan bestå denne oppgaven, hvis virkelig alle borgere forstår dette som *deres* oppgave. (Bundesregierung, 2020d)

Erna Solberg:

Kjære alle sammen!

Ingen i min generasjon har opplevd at landet vårt har så store utfordringer som vi sammen står i nå.

Men Norge har kommet gjennom vanskelige tider før.

Vi skal klare det også denne gangen. Sammen.

[...]

Vi må alle for en periode endre hvordan vi lever våre liv, for at de av oss som tåler viruset dårlig ikke skal miste sitt. (Statsministerens kontor, 2020h)

Merkel og Solberg gir en kort oppsummering av situasjonen. Dette er det Boin et al. (2016) hevder er sentralt for å redusere usikkerheten og skape en situasjonsvurdering (s. 17). Vi kan

også si at innenfor FPS, så gjør aktørene rede for at dette tilsvarer et kritisk øyeblikk. Begge regjeringslederne tar i bruk den sivile verdiordenen for å oppfordre befolkningen til å forstå sin rolle i denne krisen. Solbergs budskap er preget av en større optimisme. Hun sier direkte at befolkningen *skal* klare å komme seg gjennom krisen. Derimot peker Merkel kun på det som en sannsynlighet, ved å si at hun tror fast på at befolkningen *kan* overkomme krisen.

Solberg har også en referanse til Norges fortid ved å nevne “vanskelige tider” som landet har kommet seg gjennom, og at dette var den største utfordringen i hennes generasjon (Statsministerens kontor, 2020h). I tillegg sier Solberg i en tale 12. mars at tiltakene som innføres er de “*mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid*” (Statsministerens kontor, 2020b).

Angela Merkel setter også koronapandemien i en historisk sammenheng:

La meg gjøre det klart: for noen som måtte kjempe hardt for reise- og bevegelsesfrihet, kan slike restriksjoner bare rettfærdiggjøres ved absolutt nødvendighet. I et demokrati skal man aldri ta en slik avgjørelse bekymringsfritt, og bare innføre slike restriksjoner midlertidig - men i dette øyeblikket er de uunngåelig for å redde liv. (Bundesregierung, 2020d)

Begge regjeringslederne peker på den sivile verdiorden når de viser til at de strenge tiltakene på noen områder motstrider med de sivile frihetene et demokrati skal inneha. En interessant forskjell oppstår i hvordan Merkel bruker hennes fortid i Øst-Tyskland for å vise hvor skremmende og radikalt disse tiltakene kan tolkes. Merkel bruker også den hjemlige verdiorden, ved å bygge opp en autoritet og troverdighet når hun viser til sin egen og landets fortid.

Senere i talen kommer Merkel igjen med en historisk anekdote. Denne gangen for å understreke hvor alvorlig krisen er:

Derfor la meg si dette: Dette er seriøst. Ta det derfor seriøst. Siden den tyske gjenforeningen, nei, siden den andre verdenskrig har det ikke vært en eneste utfordring i dette landet, hvor alt faller så mye på vår felles solidariske handling. (Bundesregierung, 2020d)

Her bruker Merkel historiske referanser til gjenforeningen av Tyskland og andre verdenskrig. Ved å si at befolkningen må delta i krisehåndteringen siden pandemien kan sammenlignes med disse hendelsene, tar Merkel i bruk et retorisk virkemiddel som spiller sterkt på den sivile og hjemlige verdiorden.

Andre verdenskrig har en enorm betydning både kulturelt og politisk i Norge og Tyskland. Forskjellen ligger i at andre verdenskrig er et mer sårt tema i Tyskland, på grunn av det faktumet at landet startet krigen og utførte folkemord mot jøder, sigøynere, homofile og andre minoriteter. Der Solberg kan referere til andre verdenskrig som et eksempel på vanskelige tider landet har kommet seg gjennom, må Merkel trå mer varsomt. En slik referanse til andre verdenskrig av Merkel, kan dermed sies å veie tyngre i den hjemlige verdiorden, siden temaet er mer tabubelagt. Videre kan vi argumentere for at det Merkel opplevde av undertrykking i Øst-Tyskland og problematikken rundt gjenforeningen av Tyskland, ikke er noe som Solberg har en sammenlignbar erfaring med. Dette gjør også at Merkels bruk av historiske referanser blir mer virkningsfull.

Både Merkel og Solberg poengterer at matforsyningen, energiforsyningen og tilgang til medisin og sykehus er sikret til tross for nedstengningen (Bundesregierung, 2020c; Statsministerens kontor, 2020d). Her ser vi hvordan regjeringslederne prøver å definere situasjonen for sine borgere, slik at de vet hva som skjer og forsikrer dem om at de kan beholde roen. Regjeringslederne viser til argumentasjon fra den industrielle, markedets og sivile verdiorden, når de understreker at kritiske forsyninger skal fortsette som vanlig. I sin 16. mars tale presiserer Merkel hvilke sektorer som skal bli nedstengt, og hva som skal holdes åpent. Hun gir ytterligere informasjon om hvordan disse sektorene skal holdes åpne, og utdyper smitteverntiltakene som iverksettes. Merkel legger spesielt trykk på at samfunnskritiske institusjoner som politiet, brannvesenet og helsesektoren skal fortsette drift som normalt (Bundesregierung, 2020a). Slike presiseringer kunne vi ikke finne hos Solberg, som i større grad delegerte denne typen informasjonsformidling til sine respektive ministre (Statsministerens kontor, 2020b).

Både helsearbeidere og arbeidere i andre samfunnskritiske funksjoner som dagligvare, fikk ros av begge regjeringslederne i sine taler (Bundesregierung, 2020d; Statsministerens kontor, 2020h). Den sivile og berømmelsens verdiorden blir understreket ved å poengtere at disse arbeiderne også hjelper deres medborgere.

Situasjonsvurderingen Merkel og Solberg presenterer er på mange områder lik. Dette kommer frem når de presenterer sykdommen som en stor fare, og når de snakker om nødvendigheten av å sette inn tiltak. Begge bruker den sivile og industrielle verdiorden i denne argumentasjonen. En av hovedforskjellene er at Merkel er mindre optimistisk enn Solberg ved å si at befolkningen *kan* overkomme krisen. Dette er i motsetning til Solberg som hevder befolkningen *skal* overkomme den. Til forskjell fra Solberg fremstår den tyske forbundskansleren som mer alvorlig, og lener seg i større grad på sin autoritet og troverdighet. Dette kommer frem når Merkel bruker en personlig anekdote fra hennes oppvekst og erfaringer fra Øst-Tyskland, når hun peker på tiltakenes frihetsberøvelse. Hun refererer til andre verdenskrig og gikk i detalj over hvilke sektorer som ikke skulle rammes av nedstengingen. På bakgrunn av dette ser vi en større bruk av den hjemlige verdiorden i Merkels retorikk.

4.3 Presentere og rettferdiggjøre tiltak

Som tidligere nevnt har begge regjeringslederne redegjort for de negative konsekvensene av å innføre tiltak. På dette området uttaler begge seg veldig likt. Merkel snakker om hvordan livets “tatt for gitt”-forståelser og demokratiets prinsipper blir utfordret (Bundesregierung, 2020d). Solberg snakker om hvordan det å få utvidede fullmakter fra Stortinget er “*svært uvanlig i vårt demokrati*” (Statsministerens kontor, 2020h).

Forståelsen regjeringslederne viser for frihetsberøvelsen påført av tiltakene, og hvor uvanlig de er i et demokrati, er bruk av den sivile verdiorden. Boltanski og Thévenot (1991/2006) sier at den sivile verdiorden inkluderer elementer som borgernes rettigheter og folkets vilje. Det er for eksempel verdifullt innenfor den sivile verdiorden å ofre sine egne nåværende interesser, for kollektivets interesser. I tillegg er demokratiet, representasjon og flertallsstyre av stor verdi (s. 186-193). Både Solberg og Merkel må jobbe med en situasjon der de ulike elementene innenfor den sivile verdiorden blir satt opp mot hverandre. Begge regjeringslederne forklarer at de var tvunget til å ofre friheter for å beskytte befolkningen.

Videre kan vi se på hvordan regjeringslederne rettferdiggjorde tiltakene i henhold til demokratiske prinsipper. Solberg fortalte om at utvidete fullmakter fra Stortinget var uvanlig i det norske demokratiet, men at det “*sier alt om alvoret*” (Statsministerens kontor, 2020h). I tillegg sa hun at tiltakene vil ha “*stor innvirkning på vår personlig frihet*” (Statsministerens

kontor, 2020b) men at de på dette tidspunktet var *“helt nødvendig”* (Statsministerens kontor, 2020b). Merkel brukte den historiske anekdoten fra Øst-Tyskland, og fortsatte med å si at tiltakene *“i dette øyeblikket er de uunnngåelig for å redde liv”* (Bundesregierung, 2020d). I begge tilfellene blir faren for liv og helse brukt som et argument for å rettferdiggjøre tiltakene. I begge utdragene ser vi hvordan forskjellige verdier i den sivile verdiorden blir veid opp mot hverandre. Det å redde flest mulig menneskeliv blir løftet frem av begge regjeringslederne som det overordnede målet.

Et annet viktig punkt vi finner i talene, er en diskusjon rundt de enorme økonomiske skadene som nedstengingen medfører. I sin 18. mars tale viste Merkel sympati for hvor vanskelig den økonomiske situasjonen var, for alt fra selvstendig næringsdrivende til de store bedriftene. Hun legger til: *“De neste ukene vil bli enda tyngre. Jeg kan forsikre dere: Forbundsregjeringen gjør alt den kan for å verne økonomien og bevare arbeidsplasser”* (Bundesregierung, 2020d). Solberg uttrykket seg på en lignende måte. Hun nevnte flere av sektorene som har blitt hardest rammet av nedstengingen. Gjentatte ganger prøver Solberg å betrygge de som er bekymret for sin økonomiske situasjon: *“Vi er villige til å gjøre alt som trengs, og i samarbeid med Stortinget bruke de pengene som er nødvendig, for å sikre folks jobber og trygge norske bedrifter. Store som små”* (Statsministerens kontor, 2020h). Vi ser at både markedets og den industrielle verdiorden blir brukt. Regjeringslederne uttrykker sympati til både store bedrifter og den enkelte arbeider, og viser dermed til den sivile verdiorden.

Boin et al. (2016) peker på at en sentral del av krisekommunikasjon er at befolkningen forventer at lederen opptrer med autoritet og troverdighet, og peker på en mulig vei ut av krisen. (s. 81). Vi ser at en måte Merkel prøvde å gjøre dette på, var å vise til eksperter som hun tok rådgiving fra. Tidlig i Merkels 12. mars tale presenterte hun et panel av eksperter hun inviterte til pressekonferansen:

Vi har derfor invitert eksperter: sjefen av Robert-Koch-instituttet, Herr Professor Wieler, lederen av sykehuset Charitè, Herr Professor Kroemer, fordi universitetssykehus er sentrale i dette spørsmålet, og Professor Drosten, en kjent virolog, som er den første som fant opp en test for koronaviruset.

Jeg tror at disse diskusjonene med forskerne er av stor betydning og av stor verdi [...].
(Bundesregierung, 2020b)

I dette utdraget ser vi Merkel bruke både den industrielle og berømmelsens verdiorden. Hun peker på flere individuelle fagpersoner, og forklarer hvor verdifullt deres bidrag er. Berømmelsens verdiorden kommer frem ved at hver persons individuelle tittel blir fremhevet. Vi kan se at Solberg uttrykket seg annerledes når hun gjorde rede for hva regjeringen hadde gjort for å danne seg kunnskap om viruset:

I januar fikk Helsedirektoratet delegert myndighet fra Helse- og omsorgsdepartementet til å koordinere innsatsen i samarbeid med Folkehelseinstituttet og andre berørte. [...] Helse- og omsorgsministeren har det operative løpende ansvaret for håndteringen, og han har i dag redegjort om saken for Stortinget.
(Statsministerens kontor, 2020a)

I motsetning til Merkel blir ikke individuelle eksperter nevnt med navn. Istedenfor nevner hun enkelte etater og hvilket ansvar de har. Dette gjør at Solberg ikke bruker berømmelsens verdiorden. Forklaringen på dette kan være at tittelhenvendelser er vanlig i Tyskland, men denne typen formelt språk er ikke lenger vanlig i Norge. En annen mulig forklaring kan være at siden Tyskland er en føderal stat, så henviser Merkel til eksperter for å overbevise den politiske ledelsen i de ulike statene. Hun ønsker at tiltakene hun foreslår, skal bli raskt implementert i de ulike statene, og trenger samarbeid siden hennes føderale makt er begrenset.

I tillegg til å ha eksperter rundt seg, ville Merkel også understreke at hennes avgjørelser vil bli veiledet av det forskningen sier. I hennes 18. mars tale sier hun følgende:

Angående epidemien, og alt jeg sier om den, kommer fra kontinuerlig råd fra forbundsregjeringen med eksperter fra Robert-Koch-Instituttet og andre forskere og virologer. Det blir gjort forskning i lynfart overalt i verden, men akkurat nå finnes det verken en behandling eller vaksine mot koronaviruset.

[...]

Dette tilhører et åpent demokrati: at vi gjør de politiske beslutningene transparente og velkjente. At vi begrunner og kommuniserer våre handlinger godt, slik at de blir forståelige. (Bundesregierung, 2020d)

Her er enda et tilfelle hvor Merkel bruker den industrielle verdiorden ved å vise til forskere for å begrunne sine råd og tiltak. Hun viser også til den sivile verdiorden ved å understreke demokratiets viktighet. I vår data kunne vi ikke finne en slik begrunnelse av Solberg. Det er anledninger der hun nevner Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet (Statsministerens kontor, 2020a), derimot kunne vi ikke finne uttalelser der hun presiserer at regjeringens valg i krisehåndteringen er vitenskapelig begrunnet.

Et annet punkt der Merkel skiller seg sterkt fra Solberg, er at hun peker indirekte på problemet med desinformasjon. Problemet desinformasjon utgjør i moderne krisehåndtering, spesielt desinformasjon via sosiale medier, har vært mye omdiskutert i litteraturen rundt samfunnssikkerhet (Olsen & Mathiesen, 2019, s. 53-54). Kriser har i dag blitt til konkurranser der ulike aktører prøver å ramme eller beskrive krisen annerledes (Boin et al., 2016, s. 18). For å ta stilling til dette problemet sier Merkel følgende i hennes 18. mars tale: *“Derfor ber jeg dere: Ikke tro på rykter, men bare de offisielle uttalelsene, som alltid vil være tilgjengelig på flere språk”* (Bundesregierung, 2020d). I motsetning til Merkel nevner ikke Solberg desinformasjon som et problem. Hun sier også ingenting om at befolkningen bare skal forholde seg til statlige kilder.

Når Merkel og Solberg argumenterer for at tiltakene de innfører er absolutt nødvendige, bruker de den sivile verdiorden. Begge redegjør også for at de tøyser grensene for hva ledere har muligheten til å pålegge sitt folk i et demokrati. De sier at friheter vil bli nødt til å innskrenkes for å kunne beskytte befolkningen i sin helhet. Den sivile verdiorden kommer sterkt frem i dette argumentet. Merkel bruker både den industrielle og berømmelsens verdiorden når hun fremmer Tysklands fremste eksperter som er med på å hjelpe henne med å ta disse vanskelige avgjørelsene. Solberg nevner ingen enkeltmennesker spesifikt og avgrensar ansvarsområder kun til deres respektive etater. Merkel bruker den industrielle verdiorden for å tydeliggjøre at hennes valg vil bli tatt på bakgrunn av vitenskap og den tekniske forståelsen av krisen. I motsetning til Solberg fremstår Merkel som mer alvorlig, og påtar seg et større ansvar ved å personlig gjøre rede for problemer på detaljnivå.

4.4 Et overbevisende narrativ

Vår tredje del omhandler narrativ, og dette går ifølge Boin et al. (2016) ut på å inspirere befolkningen, og å fremme optimisme for å vise en vei ut av krisen (s. 87).

En stor påkjenning under den første europeiske nedstengingen i 2020, var oppfordringene om å unngå nærmest alle typer sosial kontakt. Merkel var mer tydelig og mer direkte i hennes oppfordring om dette i hennes 18. mars tale. Hun startet med å si “*Jeg vet hvor vanskelig dette er, hva det forlanger av oss [...]*” (Bundesregierung, 2020d). Videre oppfordrer hun til sosial distansering, og avslutter med “*I dette øyeblikket er bare avstand et uttrykk for empati*” (Bundesregierung, 2020d).

Her viser Merkel til en mulig utvei for å unngå ensomhet under nedstengingen:

Allerede nå finnes det mange kreative former som kan motvirke viruset og dets sosiale konsekvenser. Allerede nå finnes det barnebarn som spiller inn en podkast til sine besteforeldre, slik at de ikke blir ensomme. [...] Vi må alle finne veier for å vise omtanke og vennskap: bruke Skype, telefoner, mail og kanskje skrive brev igjen. (Bundesregierung, 2020d)

Merkel bruker inspirasjonens verdiorden for å rose kreativitet og nytenkning under nedstengning. Samtidig bruker hun den sivile verdiorden ved å oppfordre *alle* til å finne nye veier for å vise omtanke. Erna Solberg adresserte også problemet rundt ensomhet under nedstengingen:

Vi må beskytte oss selv, for å beskytte andre. Still opp for naboen. Ring noen som kanskje er ensomme akkurat nå. Husk at valgene du gjør får stor betydning for mange andre. Og husk at dette er ikke tiden for “jeg”. Dette er tiden for “vi”. (Statsministerens kontor, 2020h)

I det siste utdraget ser vi et spesielt retorisk virkemiddel fra Erna Solberg. Hun referer til Haldis Vesaas Moren sitt dikt “Tung tids tale” i de to siste setningene ovenfor (Vassenden, 2020, s. 168). En slik lyrisk referanse kunne vi ikke finne i talene til Angela Merkel. Dette

kan sees på som et eksempel på bruk av inspirasjonens verdiorden, ved å bruke kreativitet eller kunst for å fremme et argument.

En viktig del av krisekommunikasjon, er å vise til en vei ut av krisen (Boin et al., 2016, s. 17). På dette punktet ser vi likheter mellom Merkel og Solberg. Begge begrunner de strenge tiltakene med å si at dette gir dem tid, frem til en effektiv vaksine eller annen behandling blir oppfunnet. Først da kan tiltakene gradvis reduseres.

Angela Merkel:

Så lenge situasjonen er slik, finnes det bare en løsning som burde veilede alle våre handlinger, å forsinke utbredelsen av viruset, strekke den ut over flere måneder, slik at vi vinner tid. Tid, slik at forskning kan utvikle et medikament eller en vaksine. Men også tid slik at alle som blir syke blir best mulig behandlet. (Bundesregierung, 2020d)

Erna Solberg:

Jo lenger vi klarer å begrense og forsinke smitten, jo større sjanse er det for at det er blitt utviklet vaksine eller behandling. (Statsministerens kontor, 2020a)

Vi ser at begge regjeringsledere viser til den sivile og industrielle verdiorden. Dersom befolkningen er villig til å følge de strenge tiltakene, kan man unngå flere dødsfall ved å vente til det blir gjort medisinsk fremgang som kan redusere dødeligheten til viruset.

I avslutningen av hennes 18. mars tale, viser Merkel igjen hvordan veien ut av pandemien kan se ut. På dette punktet skiller hun seg i stor grad fra Solberg, ved å peke på ansvaret den enkelte borgeren har til å følge tiltakene:

Men hvor mange offer vil det bli? Hvor mange elskede mennesker vil vi miste? Dette er i stor grad lagt i våre egne hender. Vi kan nå bestemt reagere alle sammen. Vi kan ta imot de nåværende restriksjonene og bistå hverandre. (Bundesregierung, 2020d)

Merkel bruker både den hjemlige og sivile verdiorden. Hun beskriver at konsekvensene kan være at borgere mister noen de har nære relasjoner til. Videre sier hun at ved å følge tiltakene og rådene, beskytter man ikke bare seg selv, men også samfunnet som en helhet.

Merkel og Solberg fremstår som veldig like ut når de skaper et overbevisende narrativ. De oppfordrer befolkningen til å ta vare på hverandre, og viser forståelse for ensomheten som

oppstår under nedstengingen. De viser også til en liknende utvei av krisen: hold smittespredningen lav frem til en vaksine eller behandling blir tilgjengelig. Den sivile og industrielle verdiorden er fremtredende i denne argumentasjonen. Solberg viser også i større grad til inspirasjonens verdiorden, ved å ta i bruk en lyrisk referanse. Vi ser en forskjell i måten Merkel peker på befolkningen, og holder dem direkte ansvarlige for å følge tiltakene, siden konsekvensen av mer smitte vil være høyere dødsfall.

4.4.1 Solidaritet

Både Merkel og Solberg oppfordrer til samhold i befolkningen for å skape et overbevisende narrativ. For å gjøre dette bruker de begrepet solidaritet i flere av sine taler. Vi har også observert at Solberg bruker begrepet dugnad for å beskrive flere lignende trekk som Merkel ellers beskriver ved hjelp av solidaritetsbegrepet. Nilsen og Skarpenes (2020) har analysert hvordan dugnadsånd ble et stort sosialt fenomen og retorisk virkemiddel i Norge under pandemien. Vi ønsker å se til hvilken grad dette er korrekt, ved å analysere utsagnene til Solberg og sammenlikne de med Merkels bruk av solidaritet.

Kneuer og Wallaschek (2022) hevder at Merkel skilte seg ut i sin talemåte under starten av pandemien. De vektlegger særlig det at hun ikke tar i bruk krigsmetaforer når hun gjør rede for hvordan Tyskland skal håndtere pandemien. Dette er en sammenligning som ble gjort med regjeringsledere i land som USA, Storbritannia, Frankrike, Spania og Australia. Dersom vi heller ser på et mindre land som Norge vil det være interessant å se om denne påstanden kan rettferdiggjøres. Vi skal derfor sammenlikne hvordan solidaritet blir bruk av begge regjeringslederne før vi også legger til Solbergs bruk av dugnadsbegrepet.

Tabell 2.1 Sammenligning av Merkel og Solbergs bruk av begrepene solidaritet og dugnadsånd

	Solberg	Merkel
Oppfordringer til mobilisering av tiltak	Dugnad	Solidaritet
Forhindre dødsfall blant de svake og mest utsatte i befolkningen	Solidaritet	Solidaritet

4.4.2 Angela Merkels solidaritetsbegrep

Her er eksempler på Merkels bruk av solidaritetsbegrepet:

Det handler om å beskytte de eldre menneskene og mennesker med underliggende sykdommer, såkalte sårbare grupper som man sier i dag. Dette setter vår solidaritet, fornuft og hjerte på prøve, men jeg ønsker at vi skal bestå denne prøven.

(Bundesregierung, 2020a)

Derfor vil det ikke bli arrangementer med mer enn 1000 mennesker, og derfor ber vi alle, om å ikke besøke arrangement så lenge de ikke er strengt nødvendige- til og med i sammenheng med familien. Vi hjelper dermed helt konkret mennesker og kan vise solidaritet i samfunnet. (Merkel, 2020)

Siden den andre verdenskrig har det ikke vært en eneste utfordring i dette landet, hvor alt faller så mye på vår felles solidariske handling. (Bundesregierung, 2020d)

Til alle som er på vei til dagligvarebutikkene, vil jeg si følgende: å ha egenberedskap gir mening, det har det alltid gjort. Men bruk fornuft. Hamstring som om det aldri skal bli påfyll igjen er meningsløs og fullstendig usolidarisk. (Bundesregierung, 2020d)

Merkel bruker “solidaritet” for å vise til samhold og dette spiller på den sivile verdiorden. Selv om hun referer til egne erfaringer både som privatperson og samfunnsborger, er hun bestemt og offisiell i uttalelsene sine. Likeverd og solidaritet blir brukt som en samlebetegnelse på hvordan hun ønsker at den tyske befolkningen skal kollektivt oppføre seg. Samtidig settes solidaritet opp mot noe negativt når hun referer til at viktige verdier kan gå tapt dersom samholdet i det tyske samfunnet ikke opprettholdes.

Selv om Merkel ikke bruker en direkte krigsmetamor i hennes beskrivelse av krisen, så sammenlikner hun utfordringen med å overkomme den, kun sekundært med andre verdenskrig. Kneuer og Wallaschek (2022) argumenterer for at Merkel opptrer med en ikke-krigersk tilnærming til håndteringen av koronapandemien. Det er korrekt at Merkel ikke tar i bruk direkte krigsmetaforer slik de viser til at regjeringslederne i land som USA eller Storbritannia har tatt i bruk. Forskjellen ligger i at dette er land som kan ta i bruk krigsmetaforer, ettersom de kan se tilbake på andre verdenskrig og vise til samhold, stolthet og heltemot. Tyskland kan av åpenbare grunner ikke se tilbake på andre verdenskrig på samme måte. På grunn av dette blir slike direkte krigsmetaforer vanskeligere å ta i bruk, men vi mener at betydningen av Merkels sammenlikning har en minst like sterk retorisk virkning. Når viktigheten av samhold i samfunnet sammenliknes med den største krisen i nasjonens historie, blir det å beskrive retorikken som ikke-krigersk en ufullstendig beskrivelse. Merkels anekdote til andre verdenskrig i hennes 18. mars tale, er et retorisk utsagn som helt klart sammenligner pandemien med alvorlighetsgraden til en krig.

Merkel bruker den hjemlige verdiorden ved at hun benytter seg av autoritet, personlig berettigelse og troverdighet. Når hun refererer til de mest utsatte menneskene i det tyske samfunnet, har hun også innslag fra inspirasjonens verdiorden gjennom følelsesmessig involvering og uttrykk. Solidaritetsbegrepet blir brukt i situasjoner hvor hun ser det som nødvendig å poengtere at samhold er en motvekt til *ikke korrekt* oppførsel. Merkel beskriver solidaritet som nøkkelen til å overkomme den største utfordringen Tyskland har stått ovenfor i fredstid.

4.4.3 Erna Solbergs solidaritetsbegrep

Her er et utvalg av sitater der Solberg bruker solidaritetsbegrepet:

Det skal vi gjøre i solidaritet med eldre, kronisk syke, og andre som er spesielt utsatt for å utvikle alvorlig sykdom. (Statsministerens kontor, 2020b)

Vi gjør det i solidaritet med de som viruset er farlig for. For våre eldre. Og for de som er utsatt på grunn av sykdom. (Statsministerens kontor, 2020c)

Vi gjør det for å redde liv. Selv om dagene oppleves som uvirkelige og uoversiktlige, ser vi samhold og solidaritet. Og mange bidrar. (Statsministerens kontor, 2020g)

Solberg bruker kun solidaritetsbegrepet i sammenheng med å oppfordre befolkningen til samhold for å forhindre tap av liv. Solidaritet blir en motvekt for det verst tenkelige scenarioet. Dette peker tydelig på den sivile verdiorden og i mye mindre grad på andre verdiordener. Hun bruker begrepet for å samle folket til å gjennomføre en innsats som har som mål å tjene en mindre andel av befolkningen, samtidig som hun ikke kommer med noen form for negative sanksjoner mot de som ikke blir med på dette arbeidet. Borgere blir oppfordret til å tenke på sine eldre og de svake i samfunnet, men dette er i en kontekst som tillater borgere i større grad å ta selvstendige valg. Solidaritet blir ikke brukt i sammenheng med hvordan Norge skal håndtere pandemien, men heller som et abstrakt ord for å belyse de svake og mest utsatte i samfunnet. Denne tilnærmingen blir derfor svært pragmatisk i det vi tror er et forsøk av Solberg på å fremstå som mer jordnær og folkelig. Basert på våre observasjoner angående Solbergs bruk av “dugnadsånd”, skal vi derfor se videre på hvordan dette begrepet blir i større grad brukt for å beskrive lignende trekk hvor Merkel bruker ordet “solidaritet”.

4.4.4 Erna Solbergs dugnadsbegrep

Solbergs bruk av dugnadsbegrepet:

Derfor er det nå helt avgjørende at alle landets innbyggere deltar i en dugnad for å bremse smitten. (Statsministerens kontor, 2020b)

I går innførte vi de mest inngripende tiltakene i Norge i fredstid. Alle må delta i en smittevernsdugnad, i solidaritet med de dette viruset rammer hardest – de eldre, kronisk syke og andre som er spesielt utsatt. (Statsministerens kontor, 2020c)

Uten den høye tilliten mellom innbyggere og myndighetene, kunne vi aldri fått hele Norge med på dugnaden for å bekjempe koronaviruset. (Statsministerens kontor, 2020h)

Tuva på 9 år spurte meg: Hva kan jeg gjøre for å hjelpe til? Jeg blir rørt over at også våre barn vil være med på dugnaden. Det sier mye om Norge. (Statsministerens kontor, 2020h)

40.000 lærere er nå medlemmer av Facebook-grupper i en digital dugnad for nettundervisning. (Statsministerens kontor, 2020h)

I likhet med Merkels bruk av solidaritetsbegrepet finner vi i Solbergs bruk av “dugnadsånd” at den sivile verdiorden står sterkest. Solberg bruker også dugnad som en motvekt til *ikke-korrekt* oppførsel. Denne retorikken er betydelig mer preget av direkte oppfordringer enn i hennes bruk av “solidaritet”. Historiske sammenligninger, ord som “mobilisering” og den gjentatte oppfordringen til en kollektiv respons er rettet til den hjemlige verdiorden. Tesen til Nilsen og Skarpenes (2020) om at dugnad er en norsk samlebetegnelse på “den sosialt ansvarlige borger” ser vi tydelige trekk av. Solberg presenterer krisen gjennom dugnadsånd i et helt annet lys enn det hun gjorde når hun tok i bruk solidaritetsbegrepet. Som Merkel valgte hun å vinkle pandemien med en indirekte “de-mot-oss”-retorikk. Befolkningen *skal* bidra, men til en viss grad *må* de også bidra i krisehåndteringen. Når Solberg sier at lærerne fra Facebook og Tuva på 9 år driver med dugnad, så er dette hennes oppfatning, eller ønske om å tolke hendelsene slik. Hun knytter opp ordet “dugnad” mot alt som har med at borgere bidrar med å få nasjonen gjennom krisen. Denne argumentasjonen peker tydelig på inspirasjonens verdiorden.

Nilsen og Skarpenes (2020) refererer til Sigrid Hungnes' forskning som viser at dugnad har blitt et mye bredere ord de siste 15 årene. Dugnad blir brukt om at nordmenn må ofre noe og delta i et stort arbeidet for å få samfunnet gjennom krisen. Solberg bruker i mye større grad dugnadsbegrepet for å beskrive hva Andrea Sangiovanni definerer som "solidaritet" (Kneuer et al., 2021, s. 6). Den norske bruken av solidaritet blir kun reservert til å fremme følelser for de mest utsatte i samfunnet. Når vi ser den nesten identiske setningen igjen og igjen, blir det derimot vanskelig å si at vi kan se spor av følelser når Solberg først velger å ta i bruk begrepet. Dette gjør at Merkels bruk av "solidaritet" og Solbergs bruk av "dugnadsånd" blir mye likere. Det er også interessant at det i Merkels 11. mars-tale blir brukt en nesten helt lik setning knyttet opp mot solidaritet, som den Solberg tar i bruk flere ganger i uken etter.¹ Legger vi til Solbergs bruk av solidaritet og dugnadsånd vil hennes retorikk kunne beskrives som svært lik den Angela Merkel bruker med sitt solidaritetsbegrep.

Både Merkel og Solberg bruker mye tid på å oppfordre til samhold i sine respektive befolkninger. Den sivile verdiorden står sterkest, men begge regjeringslederne peker til den hjemlige verdiordenen når de poengterer at alle borgere må delta i arbeidet for å få nasjonene gjennom krisen. Kneuer og Wallasheck (2022), og Nilsen og Skarpenes (2020) argumenterer for at regjeringslederen de presenterer skiller seg ut i sin krisekommunikasjon under starten av pandemien. Når vi ser på hvordan de oppfordrer til samhold i befolkningen er det derimot store likhetstrekk. Solbergs bruk av dugnadsånd fremstår som et tvunget retorisk virkemiddel som ikke tilfører hennes taler noe mer enn det Merkel oppnår ved å bruke solidaritet. Hun prøver likevel å skape et skille mellom de to ordene, og denne inndelingen har som mål å oppfordre til mer samhold i samfunnet enn det solidaritetsbegrepet kan gjøre alene. Dugnadsbegrepet kan sees på som et forsøk på å i større grad ta i bruk inspirasjonens verdiorden. Likevel viser resultatet av denne sammenligningen at viktigheten av samhold blir understreket av begge regjeringslederne, men der Merkel kun bruker et ord, bruker Solberg to.

---

¹ "Det handler om å beskytte de eldre menneskene og mennesker med underliggende sykdommer, såkalte sårbare grupper som man sier i dag. Dette setter vår solidaritet, fornuft og hjerte på prøve, men jeg ønsker at vi skal bestå denne prøven" (Bundesregierung.de, 2020a).

5. Konklusjon

Koronapandemien kom som en uventet og svært alvorlig krise i mars 2020. Regjeringsledere over hele verden måtte tilnærmet over natten bli kriseledere for å bekjempe denne nye og meget smittsomme sykdommen. I en slik krisehåndtering er det svært viktig at ledere vet hvordan de skal kommunisere og informere befolkningen. Formålet med denne studien var å sammenlikne krisekommunikasjonen til Erna Solberg og Angela Merkel, under begynnelsen av pandemien. Den franske pragmatiske sosiologien var et nyttig teoretisk rammeverk for å analysere rettferdiggjøring av argumenter i retorikken til begge politikerne.

For å besvare forskningsspørsmål én: «Hvilke sentrale argumenter bruker Merkel og Solberg i sine taler?» - Så ser vi på mange områder at begge regjeringslederne bruker flere av de samme argumentene. For å beskrive hvor alvorlig og farlig denne nye sykdommen er, blir pandemien satt på lik linje med andre store historiske kriser. De advarer om konsekvensene av ukontrollert smitte og begge viser forståelse for hvor inngripende tiltakene er. Vi ser også klare forskjeller i argumentasjonen til regjeringslederne. Solberg fremstår som mer optimistisk og viser større tillit til befolkningen. I motsetning til Merkel siterer ikke Solberg enkelte forskere eller andre beslutningstakere. Hun gjør ikke rede for desinformasjon og poengterer ikke at mangel av lydighet overfor tiltakene, fører til høyere dødsfall. Merkel later til å ha et større behov for å fremstå som alvorlig og troverdig. Hun virker til å påta seg et større ansvar ved å eksempelvis utdype enkelte tiltak, og ved å gå i detaljer på nedstengingen.

For å besvare forskningsspørsmål to «Tolket gjennom fransk pragmatismens verdiordener, hvordan rettferdiggjør Merkel og Solberg sine argumenter?» - Kan vi se at på de områdene hvor begge regjeringslederne var like i sin argumentasjon, var de også like i sin bruk av verdiorden. Den sivile verdiorden er ofte anvendt i argumentasjonen, spesielt i tilfeller der regjeringslederne måtte rettferdiggjøre nedstengingen. Begge tar i bruk den industrielle verdiorden. Vi ser derimot en tydeligere bruk av den hos Merkel, særlig når hun rettferdiggjør det vitenskapelige grunnlaget bak tiltakene. Videre appellerer begge regjeringslederne til den industrielle verdiorden for å vise til en vei ut av pandemien, ved å peke på utviklingen av en effektiv vaksine eller behandling mot sykdommen. Begge regjeringslederne bruker markedets verdiorden når de redegjør for økonomiske utfordringer. Inspirasjonens verdiorden ble også tatt i bruk av begge, men i større grad av Solberg, for å oppfordre til samhold og unngå ensomhet under nedstengingen. En forskjell kommer frem ved at Merkel viser til berømmelsens verdiorden oftere, særlig da hun pekte på individuelle forskere under hennes

pressekonferanse, og løftet frem deres individuelle titler. Den hjemlige verdiorden ble også i større grad tatt i bruk av Merkel, spesielt da hun viste til historiske referanser fra sin egen fortid og Tysklands historie.

Med forskningsspørsmål tre ville vi finne ut av: «Hvilke likheter og forskjeller finner vi i måten Merkel og Solberg omtaler solidaritet i sine taler?». Vi ser at Merkel og Solberg brukte ordet solidaritet ulikt. Merkel brukte ordet “solidaritet” til å både oppfordre befolkningen til å følge tiltakene, men også som oppfordring til å vise empati med de eldre og mest utsatte i befolkningen. Solberg brukte begrepene “dugnad” og “dugnadsånd” for å få oppslutning for tiltakene hun innførte. I motsetning til Merkel brukte Solberg kun ordet “solidaritet” når hun oppfordrer til samhold for å forhindre dødsfall blant de svake, de eldre og de mest utsatte i samfunnet. Vi ser forskjeller i bruken av solidaritet, men når vi legger til Solbergs bruk av dugnadsånd bruker begge regjeringslederne et tilnærmet likt narrativ for å understreke viktigheten av samhold i befolkningen.

Våre funn står i kontrast med noen deler av konklusjonene til Kneuer og Wallaschek (2022), og Nilsen og Skarpenes (2020). Kneuer og Wallaschek (2022) hevdet at Merkel skilte seg ut fra andre regjeringsledere, ved å ha en ikke-krigersk retorikk, og istedenfor oppfordre til solidaritet under pandemien. Nilsen og Skarpenes (2020) hevder at Erna Solberg klarte å oppnå en stor oppslutning bak koronatiltakene ved å ta i bruk begrepet dugnadsånd, som gjennom sin spesielle posisjon i norsk kultur fikk gjennomslag i befolkningen. Vi er enige med Kneuer og Wallaschek (2022) i at Merkel ikke tar i bruk de samme krigs-metaforene som andre vestlige toppledere. Derimot er vi uenig i at Merkels retorikk er ikke-krigersk ettersom hun sier at pandemien som en krise, kun er sekundært til andre verdenskrig. Hvis vi ser på Solbergs bruk av begrepene solidaritet og dugnad, er Merkel ikke unik i Europa i å bruke en solidaritets-retorikk. Det samme kan sies om konklusjonen til Nilsen og Skarpenes (2020) om at Solberg skiller seg ut gjennom hennes bruk av dugnadsbegrepet. Vi finner mange av de samme argumentene i Merkels retorikk, bare at hun i det tyske vokabularet holder seg til ordet solidaritet.

Forslag til videre forskning hadde vært å utvide dette arbeidet til flere europeiske toppledere og deres taler i mars 2020. Vassenden (2020) peker på at mange har sett likheter i retorikken til Erna Solberg og den danske statsministeren Mette Fredriksen. Det kan også være nyttig å se på hvordan retorikken varierte mellom store eller små nasjoner, forskjeller mellom land som hadde en venstrevridd eller en høyrevridd regjering, flertallskoalisjon eller

mindretallskoalisjon. Avslutningsvis kan det være nyttig å utdype forskningsspørsmålene til denne studien, ved å se på andre mulige forklaringer på forskjellene i krisekommunikasjonen til Merkel og Solberg.

Referanseliste

Annisette, M. & Trivedi, V. U. (2013). “Globalization, paradox and the (un)making of identities: immigrant chartered accountants of India in Canada”, *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 38(1), 1-29. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2012.08.004>

Bénatouïl, T. (1999). “A Tale of Two Sociologies. The Critical and the Pragmatic Stance in Contemporary French Sociology”, *European Journal of Social Theory*, Vol. 2(3), 379-396. <https://doi.org/10.1177/136843199002003011>

Blok, A. (2013). Fransk pragmatisk sosiologi: Boltanski, Thévenot, Latour. I H. Andersen & L. B. Kaspersen (Red.), *Klassisk og moderne samfundsteori* (5. utg., s. 529–550). Hans Reitzel.

Boin, A., ‘t Hart, P., Stern, E., & Sundelius, B. (2016). *The Politics of Crisis Management: Public Leadership under Pressure* (2. utg.). Cambridge: Cambridge University Press.

Boltanski, L., & Thévenot, L. (1999). *The Sociology of Critical Capacity*. *European Journal of Social Theory*, 2(3), 359–377. <https://doi.org/10.1177/136843199002003010>

Boltanski, L., & Thévenot, L. (2006). *On justification: Economies of worth*. (C. Porter, Overs.). Princeton University Press. (Opprinnelig publisert 1991).

Bundesministerium für Gesundheit. (2022. 03. februar). *Coronavirus-Pandemie (SARS-CoV-2): Chronik bisheriger Maßnahmen und Ereignisse*. <https://www.bundesgesundheitsministerium.de/coronavirus/chronik-coronavirus.html>

Bundesregierung. (2020a, 11. mars). *Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel, Bundesgesundheitsminister Spahn und RKI-Chef Wieler*. https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/pressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-bundesgesundheitsminister-spahn-und-rki-chef-wieler-1729940?fbclid=IwAR2kQGtjpbX4PHSzdzfCKJxWvsDFfG6wKMkZq_Z17zCgR_H6zWRFRZ6d_60

Bundesregierung. (2020b, 12. mars). *Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel, Ministerpräsident Söder und dem Ersten Bürgermeister Tschentscher*.
<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/pressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-ministerpraesident-soeder-und-dem-ersten-buergermeister-tschentscher-1730300>

Bundesregierung. (2020c, 16. mars). *Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel zu Maßnahmen der Bundesregierung im Zusammenhang mit dem Coronavirus*.
<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/pressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-zu-massnahmen-der-bundesregierung-im-zusammenhang-mit-dem-coronavirus-1731022>

Bundesregierung. (2020d, 18. mars) *Fernsehansprache von Bundeskanzlerin Angela Merkel* .
<https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/fernsehansprache-von-bundeskanzlerin-angela-merkel-1732134>

Christensen, T., Egeberg, M., Læg Reid, P. & Aars, J. (2021). *Forvaltning og politikk*. (5. utg.). Universitetsforlaget.

Engen, O. A., Gould, K., Olsen, O. E., Kruke, B., Lindøe, P. & Olsen, K. (2016). *Perspektiver på samfunnssikkerhet*. Cappelen Damm Akademisk.

Folkehelseinstituttet. (2020, 21. mars). *COVID-19 Ukerapport: 12 2020 (13.3–19.3)*.
<https://www.fhi.no/contentassets/8a971e7b0a3c4a06bdbf381ab52e6157/vedlegg/forste-halvar--2020/2020-03-21-ukerapport-covid-19.pdf>

Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.

Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: En innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Cappelen Akademisk Forlag

Haugseth, J. F. (2014). *Forenklingens verdiverden, Tidsskrift for samfunnsforskning, Vol. 55(4)*, 440-469. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-291X-2014-04-03>

Helsetilsynet. (2022, 7. mai). *Koronapandemien - samleside*.

<https://www.helsetilsynet.no/tilsyn/koronapandemien/>

Kneuer, M. & Wallaschek, S. (2022). *Framing COVID-19: Public Leadership and Crisis Communication By Chancellor Angela Merkel During the Pandemic in 2020*. German Politics. <https://doi.org/10.1080/09644008.2022.2028140>

Kneuer, M., Corsten, M., Schammann, H., Kahle, P., Wallaschek, S., & Ziegler, F. (2021). *Claiming solidarity: A multilevel discursive reconstruction of solidarity*. European Journal of Social Theory. <https://doi.org/10.1177/13684310211045794>

Merkel, A. (Programleder). (2020, 14. mars). *Jeder in Deutschland kann einen Beitrag leisten* [Tekstversjon podkast]. Bundesregierung. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/archiv/archiv-mediathek/kanzlerin-zu-coronavirus-1730382?fbclid=IwAR1tC5YeyALULxu6xdmUUuyDOK9S5G0VHE6VjjhBebjl--OzpaDrplqIY5Q>

Nilsen, A. C. E. and Skarpenes, O. (2022). *"Coping with COVID-19. Dugnad: a case of the moral premise of the Norwegian welfare state"*, *International Journal of Sociology and Social Policy*, Vol. 42(3/4), 262-275. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-07-2020-0263>

Olsen, O., & Mathiesen, E. R. (2019). *Media og krisehåndtering: Ufordringer i en ny mediehverdag*. Cappelen Damm.

Regjeringen.no. (2022, 6. mai). *Historisk arkiv*.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/id115322/?from=01.01.2020&to=31.12.2020&government=742671&documentType=aktuelt/talerogartikler&term=&page=1>

Skarpenes, O. & Hestholm, R. I. (2007). Den «nye» franske pragmatikken. *Sosiologisk årbok*, 1-2, 71–102.

Skilling, P. & Tregidga, H. (2019). *Accounting for the “working poor”*: analysing the living wage debate in Aotearoa New Zealand. *Accounting, Auditing, & Accountability*, 32(7), 2031–2061. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-04-2016-2532>

Statsministerens kontor. (2020a, 10. mars). *Statsministerens innledning på pressekonferanse om tiltak knyttet til koronaviruset*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/statsministerens-innledning-pa-pressekonferanse-om-tiltak-knyttet-til-koronaviruset/id2693028/>

Statsministerens kontor. (2020b, 12. mars). *Statsministerens innledning på pressekonferanse om nye tiltak mot koronasmitte*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/statsministerens-innledning-pa-pressekonferanse-om-nye-tiltak-mot-koronasmitte/id2693335/>

Statsministerens kontor. (2020c, 13. mars). *Statsministerens innledning på pressekonferansen om økonomiske tiltak*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/statsministerens-innledning-om-okonomiske-tiltak-i-korona-krisen/id2693477/>

Statsministerens kontor. (2020d, 14. mars). *Statsministerens innledning på pressemøte om korona-viruset*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/statsministerens-innledning-pa-pressemote-om-korona-viruset/id2693618/>

Statsministerens kontor. (2020e, 15. mars). *Statsministerens innledning på pressekonferanse om nye økonomiske tiltak*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/statsministerens-innledning-pa-pressekonferanse-om-nye-okonomiske-tiltak/id2693682/>

Statsministerens kontor. (2020f, 16. mars). *Innledning på pressekonferanse for barn*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/innledning-pa-pressekonferanse-for-barn/id2693742/>

Statsministerens kontor. (2020g, 18. mars). *Statsministerens innledning på pressebrief om håndtering av korona-pandemien*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/statsministerens-innledning-pa-pressebrief--om-handtering-av-korona-pandemien/id2694059/>

Statsministerens kontor. (2020h, 18. mars). *Dette er ikke tiden for «jeg». Dette er tiden for «vi»*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/smk/taler-og-innlegg/statsministeren/talerogartikler/2020/dette-er-ikke-tiden-for-jeg.-dette-er-tiden-for-vi/id2694026/>

Thévenot, L., Moody, M., & Lafaye, C. (2000). Forms of valuing nature: Arguments and modes of justification in French and American environmental disputes. I M. Lamont & L. Thévenot (Red.), *Rethinking Comparative Cultural Sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States* (Cambridge Cultural Social Studies, s. 229-272). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511628108.009>

Vassenden, A., & Mangset, M. (2022). Social Encounters and the Worlds Beyond: Putting Situationalism to Work for Qualitative Interviews. *Sociological Methods & Research*. <https://doi.org/10.1177/00491241221082609>

Vassenden, E. (2020). Kriseministeren. *Samtiden*, Vol. 129(2,03), 164-177. <https://doi.org/10.18261/ISSN1890-0690-2020-02-03-18>

Wagner, P. (1999). "After justification: repertoires of evaluation and the sociology of modernity", *European Journal of Social Theory*, Vol. 2(3), 341-358.

<https://doi.org/10.1177/13684319922224572>

World Health Organization. (2020, 20. juli). *Rolling updates on coronavirus disease (COVID-19)*. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>